

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 4/2014 vp

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2015—2018

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä huhtikuuta 2014 lähettäessään valtioneuvoston selonteon valtiontalouden tarkistetuista kehyksistä vuosille 2015—2018 (VNS 4/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa lausuntonsa valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- alivaltiosihteeri Timo Lankinen, valtioneuvoston kanslia
- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, johtaja Kirsi Kangaspunta, johtaja Matti Väisänen ja opetusneuvos Jorma Karhu, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallintojohtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus
- pääjohtaja Heikki Mannila, Suomen Akatemia
- kehittämispäällikkö Juha Karvonen, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Timo Lindholm, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtaja Ilona Lundström, Tekes - teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus

- toiminnanjohtaja Riitta Rissanen, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto ARENE ry.
- hallituksen jäsen Heidi Husari ja toiminnanjohtaja Jaana Lehto, Elinkeinoelämän oppilaitokset ry ELO
- koulutusjohtaja Heljä Misukka, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ
- kehittämispäällikkö Marja Lahtinen, Suomen Kuntaliitto
- varapuheenjohtaja Antti Ikonen, Suomen Rehtorit ry
- vararehtori Anna Mauranen, Suomen yliopistot UNIFI ry
- varapuheenjohtaja Tapio Kujala, Vapaa Sivistystyö ry (VST).

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Taiteen edistämiskeskus
- Kallion lukio
- Mäkelänrinteen lukio
- Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
- Suomen kirjastoseura

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valtiontalouden kehyspäätökseen sisältyvät uudet sopeutustoimet vähentävät valtion menoja nettomääräisesti n. 1 mrd. euroa v. 2015. Vuoteen 2018 mennessä nettomääräiset säästöt nousevat n. 1,4 mrd. euroon. Toisaalta hallitus on päättänyt uusista kasvua tukevista lisäpanostuksista, jotka lisäävät valtion menoja noin 300 milj. euroa vuonna 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan kehys on 6 083 milj. euroa vuonna 2015 ja 6 008 milj. euroa vuonna 2018. Kehyksen ulkopuolinen rahoitus on arvioitu olevan 684 milj. euroa vuonna 2015 ja 567 milj. euroa vuonna 2018.

Monet ratkaisut ja säästöt kohdistuvat laajalti erityyppisiin menoihin ja keskeisesti myös opetus- ja kulttuuritoimeen. Opetustointia koskevia rakennepoliittisia toimenpiteitä, joiden vaikutukset on otettu kehyslaskelmissa huomioon, ovat mm. oppivelvollisuuden nostaminen 17 vuoteen, esiopetuksen muuttaminen velvoittavaksi, korkeakoulujen opiskelijavalintajärjestelmien uudistaminen ja aloituspaikkamäärien määräaikainen lisääminen, korkeakouluopiskelun valmistumisaikojen nopeuttaminen, toisen asteen koulutuksen, ammatillisen lisäkoulutuksen sekä vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmän ja järjestäjäverkon uudistaminen, koulunkäyntiavustajien lukeminen osaksi opettaja-opilassuhdetta sekä uskonnon ja elämäntietomustiedon opetusryhmien muodostamista koskevan järjestämisvelvoitteen väljentäminen. Rakennepoliittisia toimenpiteitä, joiden vaikutuksia kehysissä ei ole vielä otettu huomioon, ovat oppimateriaalien keskitetyn hankinnan lisääminen ja siirtyminen kohti digitaalisia materiaaleja sekä kelpoisuusvaatimusten väljentäminen.

Valiokunta ymmärtää, että kaikkien hallinnonlojen on osallistuttava sopeutustoimiin ja säästöjä on valtiontalouden kannalta välttämättä tehtävä. Päätökseen sisältyy kuitenkin monia asioita ja asiakokonaisuuksia, joista ei ole tä-

män selonteon käsittelyn aikaan sisällöllisesti täsmällistä tietoa, joten yksityiskohtaisen kannan muodostaminen ei ole mahdollista. Sen vuoksi valiokunta keskittyy tässä lausunnossa eräisiin tärkeisiin asiakokonaisuuksiin. Valiokunta tulee ottamaan yksityiskohtaisesti kantaa sen käsiteltäväksi tulevan lainsäädännön yhteydessä.

Valiokunta korostaa, että osaaminen on edelleenkin se pohja, jolla Suomi voi menestyä. Koulutukseen tehtävillä säästöillä ja ratkaisulla on pitkäaikaisia vaikutuksia koko suomalaiseen yhteiskuntaan ja yksittäisiin nuoriin ja aikuisiin, mahdollisesti koko elämän ajan. Valiokunta on huolissaan siitä, että kehyspäätöksen yhteydessä ei ole esitetty arvioita vaikutuksista, joita päätöksistä seuraa. Valiokunnalle on asiantuntijakuulemisessa esitetty kustannusarvioita, mitä kehyspäätöksen muutokset opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla tulevat maksamaan yhteiskunnalle. Valiokunta pitää kuitenkin välttämättömänä sitä, että ennen yksityiskohtaista päätöksentekoa on tiedossa eri mahdollisten muutosten vaikutukset niin koulutuksen laatuun ja saavutettavuuteen, opiskelupaikan saantiin, työelämän ja koulutuksen kohtaantumiseen kuin erityistä tukea tarvitsevien oppimis- ja opiskelumahdollisuuksiin ja kaikkien nuorten ja aikuisten mahdollisuuksiin saada kykijensä mukaista koulutusta.

Valiokunta muistuttaa myös siitä, että hallitus on asettanut tavoitteeksi, että Suomi on osavain kansakunta vuoteen 2020 mennessä. Tämän tavoitteen onnistumiseksi koulutusta koskevat ratkaisut on tehtävä huolella ja harkiten.

Valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä, että tavoitteena tulee olla osaamisen korkea taso, mikä tulevaisuudessa tarkoittaa etenkin osaamisen ja ajattelun laatua eikä niinkään omaksutun tiedon määrää. Perinteiset tietosisällöt ovat raaka-ainetta, joista oppimisen prosessien kautta kyetään kehittämään entistä "jalostuneempaa" ajattelua koko väestön omaisuudeksi. Vain tässä menestyminen tuottaa kilpailukykyä ja sitä kautta yhteistä jaettavaa hyvinvointia. Valiokunnan

mielestä tämän sisäistäminen koulutusjärjestelmän kehittämisen dynamoksi on todella vaativa mutta ilmeisen välttämätön tehtävä. Valiokunta kuitenkin toteaa, että käytännöt muuttuvat hyvin jäyhästi ja hitaasti. Etenkin koulutuksessa ollaan todella vaativassa tilanteessa, jotta pystytään riittävään joustavuuteen nopeiden muutosten aikana (SiVL 1/2014 vp).

Sen vuoksi sivistysvaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle, että se edellyttää hallituksen arvioivan uudistusten vaikutukset etukäteen monipuolisesti ja huolellisesti ennen hallituksen esityksen antamista tai ennen muiden päätösten tekoa.

Uudistusten valmisteluun tulee varata riittävästi aikaa ja valmistelu tulee tehdä laajassa koulutuksen hallinnon ja muiden asiantuntijoiden sekä järjestöjen yhteistyössä. Uudistuksista tulee voida valmistelun kuluessa myös luopua tai niiden sisältöä muuttaa, mikäli niillä arvioidaan olevan merkittäviä haittavaikutuksia koulutukselliseen tasa-arvoon tai koulutuksen laatuun.

Valiokunta on huolestunut siitä, miten nyt päätetyt säästöt jo aiemmin tehtyjen lisäksi vaikuttavat mahdollisuuksiin kehittää koulutusta ja järjestää laadukasta opetusta riittävästi ja kattavasti ja työelämän tarpeita vastaavasti sekä vaikuttavat mahdollisuuksiin tukea kansalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeää kulttuuri- ja liikuntatoimintaa. Kehyksen aleneminen ja kehyksen ulkopuolisen rahoituksen väheneminen asettaa suuria haasteita opetus- ja kulttuuritoimen palveluiden järjestämiselle ja kehittämiselle. Valiokunta pitää vaikeana mm. sitä, että vapaaseen sivistystyöhön ja ammattikorkeakouluihin kohdistuvat säästöt nousevat jo 20 prosenttiin.

Opetustoimen palveluiden järjestämiseen vaikuttaa lisäksi kuntien valtionosuuksiin kehyskaudella tehtävät ja jo aikaisemmin tehdyt leikkaukset. Myönteistä on se, että valtionosuuden perusteena oleviin yksikköhintoihin tehdään vuonna 2015 kustannustason muutoksesta johtuvat indeksitarkistukset. Vuonna 2015 valtionosuuksien indeksikorotus lisää peruspalvelujen valtionosuuksia noin 47 milj. eurolla sekä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalan val-

tionosuuksia noin 9,5 milj. eurolla. Koko ajan kiristynvä julkisen talouden tilanne edellyttää kuitenkin kunnissa ja kouluissa monia muutoksia ja valmiutta myös uusiin toimintatapoihin. Valiokunta muistuttaa myös siitä, että laajemat kokonaisuudet antavat paremman mahdollisuuden tarjota oppilaille ja opiskelijoille monipuolisemman opetuksen ja järjestää kattavasti oppilashuolto- ja muita tukipalveluja (ks. myös SiVL 20/2013 vp — HE 113/2013 vp).

Valiokunta on pitänyt tärkeänä sitä, että kireinäkin taloudellisina aikoina perusopetusta on priorisoitu ja perusopetuksen parantamiseen on osoitettu määrärahoja. Tässä päätöksessä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän lisääminen kolmella tunnilla ja siihen otettu rahoitus kehyksiin on valiokunnan mielestä erittäin kannatettavaa. Lisäyksellä on merkitystä oppilaiden saaman opetuksen määrään, joka on vaihdellut kunnasta riippuen ja asettanut siten oppilaat eriarvoiseen asemaan. Valitettavaa sen sijaan on, että puolet kustannuksista leikataan muualta yleissivistävän koulutuksen kustannuksista. Perusopetuksen laadun parantamiseen kohdistetut valtionavustussäästöt ovat 57 milj. euroa. Avustuksia on jaettu kuluvana vuonna 83 milj. euroa, josta 60 milj. euroa on kohdistettu ryhmäkokojen pienentämiseen. Valiokunnan mielestä jäljelle jäävät avustukset olisi tärkeää kohdistaa edelleen ryhmäkokoihin ja sen estämiseksi, ettei opetusryhmien koko talousvaikeuksista huolimatta kasvaisi. Valiokunta muistuttaa, että yksinomaan lisääntyvä tuntimäärä ei johda parempiin oppimistuloksiin ja kaikkein eniten tämä tuntuu oppimisen ongelmissa painivan lapsen arjessa.

Valiokunta pitää myönteisenä kehyspäätökseen sisältyviä lisäpanostuksia, joita kohdistetaan mm. nuorisotakuun toteuttamiseen ja riittävän ammatillisen koulutuksen tarjonnan varmistamiseen koko maassa sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän korotukseen kolmella vuosiviikkotunnilla 1.8.2016 lukien, kun uudet perusopetuksen opetussuunnitelmat otetaan käyttöön. Lisäksi päätös sisältää myös ammatillisen koulutuksen opiskelijavalintaprosessien edelleen kehittämisen ja uuden ammatilliseen perus-

koulutukseen valmistavan koulutuksen kokonaisuuden ja oppisopimuskoulutuksen toteuttamismallin, aikuiskoulutuksen haku- ja koulutustietopalvelut, lukion tavoitteita ja tuntijakoa koskevan valtioneuvoston asetuksen sekä lukion opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen sekä näyttötutkintojärjestelmän kehittämisen. Valiokunta pitää myönteisenä, että voidaan kehittää menettelyjä aiemmin opitun tunnustamiseksi. Koulutuspaikkojen lisäyksellä on myös tarkoitus lisätä sen onnistumista, että jokaiselle nuorelle järjestyisi opiskelupaikka. Oppivelvollisuuden osalta keskeisintä on pyrkiä tavoittamaan ne nuoret, jotka ovat syrjäytymisvaarassa tai vaarassa pudota opintojen ulkopuolelle. Käyttökelpoisina välineinä pudokkuuden estämiseksi ovat mm. joustava perusopetus, kuntouttava toiminta, etsivä nuorisotyö, työpajat ja oppisopimuskoulutuksen kehittäminen.

Toisen asteen koulutus

Selonteon mukaan toisen asteen koulutuksen rahoitusjärjestelmä ja järjestäjäverkko uudistetaan. Rahoituksen määräytymisestä todellisen kustannuspohjan perusteella luovutaan ja toisen asteen koulutukseen kohdennettava valtion rahoituksen kokonaismäärä muutetaan talousarvioon perustuvaksi yliopistoja ja ammattikorkeakouluja vastaavasti.

Valiokunta viittaa nykyisen hallituksen ohjelmaan, jossa todetaan mm., että toisen asteen koulutusjärjestelmä antaa nuoren rakentaa oman opinpolkunsä. Ylioppilastutkintoa ja ammatillisia tutkintoja kehitetään erillisinä tutkintoina. Edelleen hallitusohjelman mukaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjäverkkoa tiivistetään vahvojen lukio- ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaedellytysten, yhteistyön ja laadun parantamiseksi ja jatko-opintoihin sekä työelämän tarpeisiin vastaavan koulutuksen alueellisen saavutettavuuden turvaamiseksi.

Uudistuksilla toteutetaan yhteensä 260 milj. euron julkisen rahoituksen vähennys, josta valtionosuuksien vähennyksenä on kehyksessä huomioitu 8 milj. euroa vuosina 2015–2016 ja

100,5 milj. euroa vuodesta 2017 alkaen. Uusia rahoituksen määräytymisperusteita sovelletaan ensimmäisen kerran määriteltäessä rahoitusta vuodelle 2017.

Valiokunta on huolestunut rahoitusjärjestelmän uudistamiseen liittyvien päätösten vaikutuksesta lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen laatuun, määriin ja saatavuuteen. Sopeuttamistoimet johtavat siihen, että tulee välttämättä isompia ylläpitäjäratkaisuja. Valiokunta korostaa, että rakenteellisissa uudistuksissa digitaalisuus eri muodoissaan tulee välttämättä lisääntymään ja tulee käyttöön uusia menetelmiä, kuten digitaalisia oppikirjoja ja muuta e-materiaalia, e-oppimista ym. Valiokunta viittaa myös tulevaisuusselonteosta antamassaan lausunnossa laajemmin digitaalisuudesta koulutyössä todettuun (SiVL 1/2014 vp — VNS 7/2013 vp).

Vuodesta 2017 alkaen lopetetaan valtionosuusrahoitus lukiokoulutuksen aineopintoihin ylioppilastutkinnon suorittaneilta, rajataan lukion sekä ammatillisen koulutuksen tutkintotavoitteisesta opiskelijasta koulutuksen järjestäjälle myönnettävä valtionosuusrahoitus enintään kolmeen vuoteen, lopetetaan valtion rahoitus ammatillisen lisäkoulutuksen tutkintoon tai sen osaan johtamattomaan koulutukseen sekä luovutaan erikoisoppilaitosten rahoituksesta nykyisessä muodossa. Toisen asteen ammatillisen tutkinnon jo suorittaneet ohjataan pääsääntöisesti näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen säädöksiä muuttamalla. Valiokunta pitää tärkeänä uudistaa lukioiden rahoituspohja siten, että se turvaa ikäluokkien pienentyessä lukiokoulutuksen laadun ja alueellisen saavutettavuuden myös etäopetusta hyödyntäen. Toisaalta ammatillisen koulutuksen osalta on tärkeää, että koulutus palvelee myös alueen elinkeinoelämää. Valiokunta korostaa, että tulevan lainsäädännön avulla voidaan tukea toisen asteen kehittämistä.

Vuonna 2017 rajataan sekä lukion että ammatillisen koulutuksen tutkintotavoitteisesta opiskelijasta koulutuksen järjestäjälle myönnettävä valtionosuusrahoitus enintään kolmeen vuoteen. Valiokunta toteaa, että opinnot eivät valmistu aina kolmessa vuodessa. Siihen voi vaikuttaa esim. sairastuminen, elämän kriisit tai

laaja opinto-ohjelma. Esimerkiksi urheilijoiden on myös tehokkaan harjoittelun vaatiman ajan vuoksi hyvin hankalaa suoriutua lukiosta kolmessa vuodessa. Lukio-opiskelijoita on yhä enenevässä määrin ohjattava kolmen vuoden opiskelijoiksi, mutta tilanteet joskus vaativat kolmen vuoden ylittämistä. Valiokunta pitää välttämättömänä tämän rajoituksen vaikutusten selvittämistä ennen lopullista päätöksentekoa. Selvittää tulee mm. lisäkustannusten vaikutus koulutuksen järjestäjien toimintaan, opintojen keskeyttämiseen jne.

Lukiot. Selonteon mukaan lukiokoulutuksen erityisen koulutustehtävän lisärahoitus puolitehtaan. Valiokunta toteaa, että erityistehtävän saaneissa lukioissa opetetaan kunkin koulun erityisen tehtävän mukaisia oppiaineita, jotka ovat kokonaan muita opintoja kuin valtakunnallisessa tuntijaossa on mainittu. Valiokunta toteaa, että näiden koulujen vaikuttavuus yhteiskuntaan, kansalliseen kulttuuri- ja urheiluelämään sekä kansainväliseen menestymiseen urheilussa, taiteessa ja tieteessä on merkittävä. Opiskelijat tulevat ympäri Suomea, erilaisista yhteiskunnallisista taustoista. Erityistehtävälukioiden antama opetus ja kasvatusta ovat tärkeitä nuoren erityislahjakkuuden kehittymisen kannalta. Lukioista valmistuu sekä taide- ja kulttuurielämän huippuosaajia että monialaisia asiantuntijoita, jotka vaikuttavat tulevaisuudessa ammateissaan suomalaisten hyvinvointiin taiteen, kulttuurin ja viestinnän keinoin vuosikymmenten ajan. Erityistehtävän saaneista lukioista urheilulukiot ovat urheilukaatemiaverkoston keskeisimpiä toimijoita ja merkittävä osa suomalaista huippu-urheilujärjestelmää, jonka yhtenä päätavoitteena on varmistaa opiskelu- ja urheilu-uran toimiva yhdistäminen.

Valiokunta viittaa myös valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATT:n selvitykseen (16/2013), jonka mukaan Suomen lukioiden oppimistuloksissa ei ole merkittäviä eroja ja tehostamispotentiaalia on niukasti. Raportissa myös huomautetaan, että valtiovallan olisi syytä selkeästi ilmaista, mitä puutteita ja ongelmia nyt ollaan ratkaisemassa, jotta eri toimijat, koulut ja

opettajat voisivat sisäistää järjestelmän kannustavuuden ja tavoitteet.

Koulunkäyntiavustajat

Kehyspäätöksen mukaan koulunkäyntiavustajat luetaan osittain osaksi opettaja-oppilassuhdetta valtion rahoituksen perusteissa, minkä seurauksena kuntien menot vähenevät 10 milj. euroa ja valtionosuudet 3 milj. euroa vuodesta 2017 lukien.

Ryhmäkoosta on ollut säädös vain erityistä tukea tarvitsevien, pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien ja vaikeasti vammaisten oppilaiden opetuksen osalta. Ainoa ryhmäkokoa koskeva säännös on tarkoitettu turvaamaan erityisen tuen oppilaiden koulunkäyntiä ja oppimista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esityksen mukainen 10 milj. euron säästö tarkoittaa laskennallisesti n. 160 erityisluokan lakkauttamista, mikä koskettaisi puolestaan n. 1 500 oppilasta, jotka menettäisivät tarvitsemansa pienen ryhmän. Enää noin 40 % erityisen tuen oppilaista opiskelee erityisluokilla. Vain ne oppilaat, jotka todella tarvitsevat pientä ryhmää sekä erityisluokan opettajan antamaa opetusta, ovat jäljellä. Tuen kolmiportaisuuden yhteydessä suurin huoli valiokunnan saaman selvityksen mukaan oli, että uudistuksen myötä oppilaat menettävät nykyisen tukensa. Tämän muutoksen jälkeen on vaarana, että pelko toteutuu. On myös ratkaistava, miten turvataan oppilaille jatkossa sopiva ryhmä ja opettajien jaksaminen suurissa ja heterogeenisissä ryhmissä.

Edellä todetuista syistä valiokunta pitää välttämättömänä harkita tämän muutoksen vaikutukset vielä ennen lopullisia päätöksiä.

Vapaa sivistystyö

Kehyspäätöksen mukaan vapaan sivistystyön valtion rahoitusta vähennetään 10 milj. eurolla vuonna 2015 ja yhteensä 18,5 milj. eurolla kehyskaudella. Vastaavien kustannussäästöjen mahdollistamiseksi toteutetaan vapaan sivistystyön rakenteen ja rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistus. Vapaan sivistystyön oppilaitoksia koskevat lisäksi uudistukset ja supistukset toi-

sen asteen rahoitusjärjestelmässä ja järjestäjäverkossa sekä tutkintoon johtamattoman ammatillisen lisäkoulutuksen valtionrahoituksen lopettaminen.

Valiokunta on huolissaan siitä, että säästövaatimus on 20 prosenttia vapaan sivistystyön valtiontuesta. Vuonna 2015 valtionrahoituksen vähennys on 10 miljoonaa euroa ja 8,5 miljoonaa euroa vuonna 2017. Lisäksi tulevat kunnallisen tuen leikkaukset. Ilmeistä on, että suuri julkisen rahoituksen leikkaaminen supistaa koulutustarjontaa ja nostaa kurssihintoja, mikä puolestaan heikentää eri puolella maata asuvien ihmisten osallistumismahdollisuuksia opintoihin ja pudottaa mm. vähävaraisia ihmisiä pois opintojen piiristä.

Valiokunta painottaa, että vapaa sivistystyö on ollut pitkään tärkeä osa ihmisten omaehtoista opiskelua ja siten se on täydentänyt ansiokkaasti muuta koulutusjärjestelmäämme. Samalla vapaa sivistystyö on ollut hyvinvointipalvelu, jonka avulla on lisätty ihmisten henkistä, kulttuurista ja sosiaalista hyvinvointia.

Oppilaitosten perustamishankkeiden rahoitus

Tarkoituksena on, että valtio ei jatkossa osallistu oppilaitosten perustamishankkeiden rahoitukseen, mistä säästö valtiontaloudessa kehyskaudella on n. 12—22 milj. euroa. Määräraha on vähäinen valtionosuuksien kokonaismäärään nähden. Nykyjärjestelmäkin on ollut ongelmallinen, koska valtion rahoitusosuuden odottaminen on monissa tapauksissa saanut kunnat siirtämään tarpeellisia ja kiireellisiäkin korjaushankkeita. Valtion tuen loppuminen kokonaan johtaisi siihen, ettei valtiolla ole jatkossa mitään instrumenttia tukea kuntien peruskorjaushankkeita. Sivistysvaliokunta on kuitenkin huolissaan koulurakentamisen kokonaisuudesta, sisäilmaongelmista rakentamisaamiseen.

Laajat homevauriot ja muut rakennusten kunto-ongelmat osoittavat, että Suomessa puuttuu osaamista suunnitella, rakentaa, valita materiaalit jne. Pätevöityneitä erikoisosaajia on maassamme liian vähän korjausvelan pysyvän vähen-

tämisen tarpeeseen nähden. Niin rakennusalan peruskoulutuksessa, täydennyskoulutuksessa kuin esimerkiksi kuntien rakennusvalvonnassa on puutteita. (SiVL 14/2012 vp — TRO 11/2011 vp)

Valiokunta viittaa myös tarkastusvaliokunnalle antamaansa lausuntoon homekouluista (SiVL 14/2012 vp — TRO 1/2011 vp). Valiokunta pitää välttämättömänä rakentamisaamisen lisäämistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että rakentamiseen liittyvät eri osaamisalat myös yhdistetään tavoitteena luoda terve, mutta kuitenkin energiaa säästävä rakentaminen ja korjausrakentaminen. Valiokunta pitää myös välttämättömänä, että kuntia rohkaistaan perustamaan sisäilmatyöryhmiä. Samalla tulee antaa riittävää ohjeistusta tai tarvittaessa jopa velvoittavia säännöksiä niin, että kunnissa myös käytännössä asianmukaisesti hoidetaan tilat terveelliseksi työskentelytiloiksi niin oppilaille kuin työntekijöillekin.

Korkeakouluopetus ja tutkimus

Valiokunta korostaa, että korkeakoulutuksella ja tieteellisellä tutkimuksella on keskeinen merkitys maamme tulevaisuudelle, sen kansalaisten hyvinvoinnille ja kestäväälle kasvuille. Osaavat ihmiset ovat yksi harvoista omassa päätösvallassamme olevista voimavaroista. Heikentämällä tätä henkistä pääomaa heikennämme yhteiskuntamme mahdollisuuksia kohdata tulevaisuuden haasteet.

Osaamiseen ja tietoon pohjautuva toiminta on kokonaisuus: korkeatasoinen perustutkimus ja opetus, soveltava tutkimus ja innovaatiotoiminta hyödyttävät kaikki toisiaan. Jos jokin näistä ei toimi, muutkin kokonaisuuden osat kärsivät. Kansainvälisesti on paljon esimerkkejä siitä, miten uusi ja merkittävä kasvu saa alkunsa hyvistä tutkimus- ja koulutusympäristöistä.

Korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeuttamiseksi uudistetaan opiskelijavalintajärjestelmää ja lisätään määräaikaaisesti korkeakoulutuksen aloituspaikkoja vuosina 2014—2016. Kuluvana vuonna ja kehyskaudella hakijasuman purkuun kohdistettava rahoitus on yhteensä 103,5

milj. euroa ja kehyskauden jälkeen yhteensä 20 milj. euroa. Tavoitteena on lisätä korkeakoulujen aloituspaikkoja määräaikaisesti yhteensä n. 3 000:lla vuosina 2014—2016. Valiokunta pitää tärkeänä, että aloituspaikkalisäykset kohdennetaan aloille, joilla on todellista työvoimatarvetta, ja aloille, joilla on merkitystä tulevaisuuden kasvupotentiaalin kannalta.

Valiokunta pitää oikeana päätöstä siitä, että valmistumisaikojen nopeuttamiseksi yliopistoja ja ammattikorkeakouluja kannustetaan järjestämään ympärivuotiset opiskelumahdollisuudet ja yli 55 opintopistettä vuodessa suorittavien osuutta lisätään korkeakoulujen rahoituksen määrätymisperusteissa.

Valiokunta pitää tärkeänä myös sitä, että yliopistoja varaudutaan pääomittamaan kolminkertaisesti yliopistojen keräämään yksityiseen pääomaan nähden, kuitenkin enintään 150 milj. eurolla. Valiokunta viittaa tältä osin myös lausuntoonsa rahankeräyslakia koskevasta hallituksen esityksestä (SiVL 3/2014vp — HE 6/2014 vp).

Yliopistojen perusrahoituksesta siirretään 50 milj. euroa asteittain vuosien 2015—2019 aikana Suomen Akatemian kautta kilpailutuihin tutkimusmäärärahoihin. Tämä kasvattaa Suomen Akatemian myöntövaltuutta 50 milj. eurolla vuodesta 2015. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahoissa vuosittaista myöntämisvaltuutta alennetaan 20 milj. eurolla vuosina 2015 ja 2016 sekä 10 milj. eurolla vuodesta 2017 alkaen. Valiokunta pitää myönteisenä, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen indeksikorotukseen on voitu osoittaa määrärahoja eikä korotusta ole kokonaan jouduttu jäädyttämään.

Tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistus. Valtioneuvosto teki 5.9.2013 periaatepäätöksen valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksesta. Periaatepäätös vaikuttaa kehyskauden kaikkiin vuosiin. Hallitusohjelman mukainen 4 milj. euron tutkimustoimintaan kohdistuva säästö toteutetaan vähentämällä 1 milj. euroa vuodesta 2015 lukien valtioneuvoston kanslialle siirretyistä eristä.

Periaatepäätöksen mukaisesti kehyskaudella toteutetaan useita organisaatiouudistuksia. Tutkimuslaitoksia liitetään yhteen suuremmiksi tutkimuslaitoskokonaisuuksiksi. Valtioneuvoston kanslian hallinnonalalle on valtioneuvoston yhteiskunnallista päätöksentekoa tukevan tutkimus- ja selvitystoiminnan vahvistamiseksi koottu rahoitusta eri tutkimuslaitosten budjettirahoitteisista tutkimusmäärärahoista. Strategisen tutkimuksen rahoitusväline perustetaan Suomen Akatemian yhteyteen siten, että Suomen Akademia voi tehdä ensimmäiset rahoituspäätökset strategisen tutkimuksen rahoitusvälineestä v. 2015. Strategisten tutkimushankkeiden rahoitukseen on vuosittain myönnettävissä n. 57 milj. euroa huomioiden päätetyt sopeutustoimet ja sisältäen hallinnointikulut.

Valiokunta pitää kannatettavina myös suunnitelmia, että kansallista vastinrahoitusta voitaisiin myöntää kansainvälisistä rahoituslähteistä saadulle tutkimusrahoitukselle.

Sivistysvaliokunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys Suomen Akatemiaa koskevaksi laiksi (HE 25/2014 vp). Valiokunta tulee sen käsittelyn yhteydessä ottamaan kantaa strategisen tutkimuksen osalta.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveyspalvelut. Sivistysvaliokunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys ammattikorkeakouluja koskevaksi lainsäädännöksi. Valiokunta ottaa siinä yhteydessä yksityiskohtaisemmin kantaa myös opiskelijoiden terveydenhuoltoon. Valiokunta toteaa tässä yhteydessä, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuoltoon on vihdoin löydetty toimiva ratkaisu.

Opetushallituksen toiminnan rahoitus

Suomalainen koulutus on isojen haasteiden edessä. Oppimistulosten lasku, erojen lisääntyminen koulujen ja alueiden välillä sekä globalisaation ja teknologisen kehityksen tuottamat uudet osaamisvaatimukset edellyttävät vahvaa kansallista koulutuksen kehittämisotetta. Lisäksi meneillään on mittavia hankkeita, kuten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmien ja ammatillisen koulutuksen tutkintojen

perusteiden uudistaminen, varhaiskasvatustalouden uudistaminen, nuorten koulutustakuun toteuttaminen sekä opiskelijavalintajärjestelmien uudistaminen, joiden läpivieminen vaatii koulutuksen huippuasiantuntemusta. Näiden uudistusten toimeenpano kuuluu merkittävältä osin Opetushallituksen vastuulle. Uudistusten onnistuminen edellyttää, että Opetushallitukselle osoitetaan riittävät resurssit niiden toteuttamiseen.

Laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus luovat oleellisen pohjan perusopetuksessa menestymiselle. Tämän vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että varhaiskasvatustalouden uudistus toteutetaan niin, että luodaan perusta koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiselle jokaisen alle kouluikäisen lapsen kohdalla. Varhaiskasvatustalouden uudistaminen tarkoittaa, että luodaan sisällöllisesti myös uutta. Tässä ohjaus- ja kehittämistyössä opetushallituksella on oleellinen tärkeä rooli.

Myös monet kehyspäätökseen sisältyvät uudistukset lisäävät Opetushallituksen tehtäviä ja vastuuta. Jo aikaisempien päätösten perusteella Opetushallituksen käyttöön osoitetuissa määrärahoissa on nykyiset ja uudet tehtävät huomioon ottaen selkeä vaje. Valiokunta pitää välttämättömänä valtion talousarvioissa ottaa huomioon, että Opetushallitukselle luodaan myös käytännössä mahdollisuudet hoitaa sille osoitetut lakisääteiset ja tulossopimuksissa osoitetut tehtävät asianmukaisesti.

Valiokunta viittaa myös Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukseen, jonka mukaan Opetushallituksen kyky tukea koulutuksenjärjestäjiä uudistusten, kuten tutkintojen perusteiden uusimisen, toimeenpanossa on heikentynyt. Vuodesta 2011 lukien säästötavoite on ollut 5,0 henkilötyövuotta vuotta kohden, vaikka Opetushallituksen tehtävien määrä on koko ajan lisääntynyt.

Kulttuuripolitiikan toimiala

Kulttuurin, nuorison ja liikunnan toimialoilla tulee olemaan myös vaativat vuodet. Kehyspäätöksen pysyvät säästöt vuosille 2015—2018 ovat

5—15 milj. euroa vuosittain kulttuurin toimialalla. Päätökseen ei sisälly kohdennusta edes vuotta 2015 koskien. Kehyksen ulkopuolisista varoista Veikkauksen tuloutus valtion talousarvioon vähenee arvioiden mukaan 10 milj. euroa vuonna 2015 verrattuna vuoden 2013 kehyspäätökseen.

Kirjastojen osalta huolestuttavin on valtionosuusuudistukseen liittyvä päätös, että kunnan peruspalvelujen valtionosuuksiin siirretään kirjastojen perustamiskustannuksiin myönnettävät valtionavustukset. Valiokunta pitää kirjastojen kannalta vaarana, että uudistuksen jälkeen kirjastojen perustamishankerahat käytetään kunnissa muihin investointeihin. Kipeimmin tämä koskee pienten kuntien kirjastohankkeita. Kirjastoautohankinnat ovat vaarassa muuallakin kunnan koosta riippumatta. Valiokunta tulee ottaa tähän asiaan yksityiskohtaisemmin kantaa lausunnossaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta (HE 38/2014 vp).

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vuonna 2013 kuntien kirjastoissa käytiin 51,3 miljoonaa kertaa, tapahtumissa oli kävijöitä 0,8 miljoonaa, näyttelyitä oli n. 6 700. Kirjasto fyysisenä tilana ei siten ole menettänyt merkitystään, vaikka samaan aikaan verkkokäyntejäkin oli 53,2 miljoonaa. Kirjastot ovat kyselyin ja erilaisilla mittareilla mitattuna kuntien käytetyimpiä ja suosituimpia palveluja.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Hallituksen tulee arvioida koulutusta koskevien uudistusten vaikutukset etukäteen monipuolisesti ja huolellisesti ennen hallituksen esitysten antamista tai ennen muiden päätösten tekoa.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Raija Vahasalo /kok	Sanna Lauslahti /kok
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Mikaela Nylander /r
	Ritva Elomaa /ps	Tuula Peltonen /sd (osittain)
	Eeva-Johanna Eloranta /sd	Tuomo Puumala /kesk
	Leena Harkimo /kok	Simo Rundgren /kesk
	Pauli Kiuru /kok	Pauliina Viitamies /sd.
	Kimmo Kivelä /ps	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2015—2018 kohdistaa koulutukseen ja tutkimukseen liian suuria leikkauksia ottaen huomioon, että hallitus on jo toimikaudellaan vähentänyt opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta resursseja yli kymmenen prosenttia eli n. 1,5 miljardia euroa vuoden 2011 tasoon verrattuna. Kehyssuunnitelman seurauksena vähennysten ja lisäysten nettoprosentti laskee huomattavasti vuodesta 2015 (-2,6 %) alkaen ollen yli kaksinkertainen vuonna 2018 (-5,8 %). Suurimpina kärsijöinä ovat yleissivistävä koulutus (-8,8...-9,5 %), taide- ja kulttuuri (-6,2...-8,8 %) ja aikuiskoulutus erityisesti v. 2017 ja 2018 (-19,2...-21,1 %). Se, että hallintoon, kirkollisasioihin ja toimialan yhteisiin menoihin kohdistetaan yli 12 %:n leikkaukset, on sinänsä oikeansuuntaista, joskin toiveajattelua. Hallintoon kohdistettuja säästötoimia on erittäin vaikea tehdä nykyisessä tilanteessa, jossa kuntatasolla kaikki löysä on jo otettu pois hallinnosta ja yhteisistä menoista usean vuoden aikana.

Kouluverkon kattavuus ja koulurakennusten kunto

Olemme huolissamme kehyspäätöksen vaikutuksista lukioverkon kattavuuteen. Lukioverkkoa suunnitellaan supistettavan jopa 80—100 lukioskoulutuksen järjestäjän verran määrittämättä kuitenkaan tarkemmin uusien järjestäjien alueellista kattavuutta. Suunnitelma ei myöskään näytä ottavan huomioon sitä, että pienillä paikkakunnilla yläkoulujen ja lukioiden opettajat ovat yhteisiä. Lukion lakkauttaminen pienellä paikkakunnalla heijastuu välittömästi myös peruskoulun opettajien vaihtuvuuteen ja vaikeuttaa opettajien rekrytointia. Samalla se saattaa harvaan asuttujen alueiden nuoret eriarvoiseen asemaan, sillä lukioiden lakkauttamiset tapahtuvat todennäköisemmin juuri harvaan asutuilla alueilla kuin kuntakeskuksissa. Oppilaiden matkat

lukioihin pitenevät, ja samalla kasvavat myös matkakustannukset.

Pidämme huolestuttavana myös kehyksiin sisältyvää päätöstä, jonka mukaan valtio ei enää jatkossa osallistu oppilaitosten perustamiskustannuksiin eikä peruskorjauksiin. Tuhansien kouluissa työskentelevien ja kymmenientuhansien oppilaiden terveys on vaarassa koulujen home- ja sisäilmaongelmien takia, vaikka kenenkään ei tulisi oppivelvollisuuttaan tai työtään hoitaessaan altistua terveysriskeille.

Kehyspäätöksen mukaan lukiokoulutuksen erityisen koulutustehtävän toteuttamiseen suunnattu valtion lisärahoitus puolitetaan vuodesta 2015 lukien. Erikoislukioiden rahoituksen riittävyys erityisesti neljännen vuoden rahoituksen suhteen olisi tärkeää turvata, jotta yleisen tunti- jaon mukaisesti opiskelevien ja erikoislukioissa opiskelevien edellytykset jatko-opintoihin olisivat mahdollisimman tasapuoliset. Esimerkiksi urheilulukiot ovat tärkeä osa suomalaista huippu-urheilujärjestelmää, ja ne mahdollistavat lupaaville nuorille urheilijoille paremmat harjoittelumahdollisuudet, jotka puolestaan edesauttavat merkittävästi mahdollisuuksia huippu-urheilijaksi kasvamiseen. Aktiivisen harjoittelun seurauksena ylioppilastutkinnon huolelliseen suorittamiseen monesti kuluu yli kolme vuotta.

Perusopetuksen laatu

Kehyspäätöksen mukaan koulunkäyntiavustajat luetaan osittain osaksi opettaja-oppilassuhdetta valtion rahoituksen perusteissa. Näin hiljan voimaan saatetuilta oppilashuoltoa tehostavilta laeilta poistetaan pohja ja ainut ryhmäkokosääntö käytännössä poistetaan. Leikkaus kohdistuu erityisesti erityisluokkien määrään, joita poistuisi laskennallisesti noin 160. Leikkaus kohdistuu välillisesti erityisopetusta jatkuvasti tarvitseviin oppilaisiin. Lisäksi perusopetuksen laadun parantamiseen kohdistettuja valtionavustuksia leikataan 57 miljoonaa euroa. Näiden toimien seu-

rauksena opetusryhmien koot kasvavat ja opetuksen laatu kärsii.

Yliopistot ja korkeakoulut

Yliopistojen ja korkeakoulujen menestyksekkäs toiminta on keskeinen osa Suomen tulevaisuuden rakentamista. Opiskelijoiden hyvinvointi on puolestaan edellytys hyvälle oppimistuloksille. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen indeksikorotuksista leikkaaminen ei ole pitkällä tähtäimellä kannattavaa. Opiskelija-asuntosäätiöiden ja YTHS:n vuokratuen lakkauttaminen ei ole opiskelijoiden hyvinvoinnin ja opiskeluedellytysten kannalta järkevä päätös. YTHS:n rahoituksen leikkaaminen vaikeuttaa opiskelijaterveydenhuollon toimintamahdollisuuksia. Rahoituksen vähentämistä ei ole myöskään jaksotettu useammalle vuodelle, mikä vaikeuttaa tilannetta entisestään. YTHS tarjoaa opiskelijoille esimerkiksi tärkeitä mielenterveyspalveluita, ja olemme huolissamme YTHS:n toimintaedellytysten heikkenemisestä yhtäkkisten leikkauspäätösten takia. Mielestämme niin ylioppilaiden, ammattikorkeakouluopiskelijoiden kuin muidenkin opiskelijoiden terveydenhuollosta pitää huolehtia ja erityisesti on syytä panostaa ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon. Opiskelijoiden terveydestä ja jaksamisesta huolehtiminen tukevat myös tavoitetta työurien pidentämisestä.

Syrjäytymisen ehkäiseminen

Kehyspäätöksessä ei oteta riittävästi huomioon vapaan sivistystyön mahdollisuuksia syrjäytymisen ehkäisemisessä. Kansanopistojen mahdollisuudet nuorisotakuun edistämässä ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä ovat jääneet hyödyntämättä, samoin kansalaisopistojen mahdollisuudet pitkäaikaistyöttömien ja eläkeläisten virkistykseen tai elämänhallinnan tukemisessa. Kehyspäätös ajaa vapaan sivistystyön oppilaitokset niin ahtaalle, ettei niillä ole enää tulevaisuudessa edellytyksiä antaa opetusta noin miljoonalle kansalaiselle vuosittain, kuten ne ovat viime vuosina tehneet.

Lisäksi oppivelvollisuuden nostamiseen varattu rahoitus on asiantuntijoiden toimesta todet-

tu riittämättömäksi. Vähäisen rahoituksen johdosta valmistelussa oleva laki olisi järkevää kohdistaa koskemaan vain niitä nuoria, jotka syystä tai toisesta eivät suorita peruskoulua loppuun eivätkä siten voi pyrkiä ammattiopintoihin tai pääse opiskelemaan toisen asteen oppilaitokseen.

Liikunta kansanterveyden edistäjänä

Sivistysvaliokunnan perussuomalaisten mielestä liikunta tulee nähdä entistä merkittävämpänä osana terveyden ja hyvinvoinnin kokonaisuutta. Liikunnan rooli keskeisenä keinona edistää kansanterveyttä on merkittävä. Yleinen fyysisen aktiivisuuden lisääntyminen ennaltaehkäisee lukuisia passiiviseen elämäntyyliin kytkeytyviä sairauksia ja vaikuttaa tätä kautta terveydenhuollon kustannuksiin. Liikunta on myös hyvä väline edistää työhyvinvointia ja vastata työn tuottavuuteen ja työurien pituuteen liittyviin haasteisiin. Liikunnan avulla voidaan edesauttaa monien valtiontalouden kehysten mukaisten tavoitteiden toteutumista. Yksi konkreettinen esimerkki on opintojen suorittamisen tehokkuuden lisääntyminen liikunnan seurauksena parantuneen hyvinvoinnin johdosta.

Liikuntapalvelujen saavutettavuudessa on pyrittävä tasapuolisuuteen eri väestöryhmien kesken ja asuinpaikasta riippumatta. Kuluvana vuonna julkaistussa esityksessä uudesta liikuntalaista korostuu liikunnan peruspalveluluonteeseen vahvistaminen. Perussuomalaisten mielestä vahvistaakseen liikunnan asemaa peruspalveluna hallituksen on panostettava nykyistä enemmän liikuntapalvelujen kehittämiseen ja tehokkaampaan koordinointiin.

Vaikuttaa siltä, että hallitus ei ole perustanut kehyspäätöksiään tutkimuksiin ja ajankohtaiseen tietoon eikä ole tehnyt tarkempaa vaikutusarviointia siitä, mihin menovähennys- ja menolisäysleikki on johtamassa. Tehty kehyspäätös rapauttaa toteutuessaan vielä kohtuullisessa kunnossa olevan koulutusjärjestelmämme. Järjestelmän rapauttaminen heijastuu opettajien ja muun koulukäytökunnan työhyvinvointiin negatiivisesti, mikä puolestaan tulee laskemaan oppilai-

den koulunkäyntimotivaatioita yhä kiihtyvällä tahdilla.

Mielipide

Edellä olevan perustella esitän esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2014

Ritva Elomaa /ps
Kimmo Kivelä /ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Pääministeri Kataisen hallituksen vuosien 2015–2018 kehyspelonteko on karua luettavaa. Hallituksen toimet kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi, talouden ja työllisyyden parantamiseksi ovat puutteellisia. Tärkeitä päätöksiä on lykätty yksi toisensa jälkeen tai haudattu kokonaan. Työurien pidentämisessä ei ole edetty. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa on nyt päästy parlamentaariselta pohjalta alkuun. Hallitus on kuitenkin epäonnistunut tärkeimmässä tehtävässään saada Suomi kasvu-uralle.

Hallitus on koko vaalikauden aikana leikannut koulutuksesta yhteensä yli miljardi euroa. Kehyspäätöksessä OKM:n sektorille tulee vielä 329 miljoonan euron lisäsäästöt alkavalla kehyskaudella.

Koulutuksella ehkäistään syrjäytymistä. Se luo pohjan myös Suomen ja suomalaisten menestykselle. Kataisen hallituksen tämän hallituskauden aikana sekä nyt kehysriihessä tekemät rajut leikkaukset koulutukseen ja sivistykseen nakertavat osaamis pohjaa ja keskittävät koulutusta kasvukeskuksiin. Tämä on lyhytnäköistä ja kestäväntöntä politiikkaa.

Perusopetuksen rahoitusleikkaukset tuntuvat kouluissa

Esi- ja perusopetuksen rahoituksesta leikataan tällä hallituskaudella yhteensä yli 600 milj. euroa. Kehyspäätöksessä lisäleikkauksia tulee 95 miljoonan euron edestä. Tämä ei voi olla vaikuttamatta koulujen arkeen ja lasten hyvinvointiin.

Hallitus valmistelee uutta varhaiskasvatuslakia. Tätä ei kuitenkaan ole otettu huomioon kehyspäätöksessä. Lakiuudistus on siten vaarassa jäädä vain pintapuoliseksi raapaisuksi taloudellisten resurssien puuttuessa.

Avustajan lukeminen osaksi opettaja-opiskelijasuhtetta sisältää säästötavoitteen, jossa valtionosuutta vähennetään 3 miljoonaa euroa v. 2017 ja kuntien itsensä tulee säästää 7 miljoonaa.

Yhteensä 10 miljoonan euron säästötavoite johtaa jopa 160 erityisluokan lakkauttamiseen. Tämä summa vastaa 160 erityisluokanopettajan palkkakustannuksia, mikä tarkoittaa saman verran erityisluokkien vähenemistä.

Perusopetuksen laadun parantamiseen kohdennettu rahoitus on käytetty pääosin ryhmäkojen pienentämiseen. Nyt kehyspäätöksen mukaan, kun yhteensä noin 80 miljoonan rahoituksesta leikataan 57 miljoonaa, suurenevat kaikki ryhmäkoot. Tutkimusten mukaan suurissa ryhmämissä tukea tarvitsevat oppilaat jäävät usein vaille tarvitsemaansa tukea.

Hallitus on päättänyt lopettaa oppilaitosten perustamishankkeiden rahoituksen. Tämä vähentää korjausrakentamisesta noin 22 miljoonaa euroa, mikä heikentää kuntien mahdollisuuksia peruskorjata sisäilmaongelmista kärsiviä kouluja ja päiväkoteja. Keskusta on esittänyt hallitukselle usean vuoden mittaista korjausohjelmaa, jolla saataisiin sisäilmaongelmat kuriin. Keskustan sivistysvaliokuntaryhmä edellyttää, että oppilaitosten kunnosta pidetään jatkossakin huolta ja terveyshaittojen ehkäisyyn kohdistetaan riittävästi resursseja.

Toisen asteen kouluverkkoa karsitaan

Toisen asteen koulutukseen kohdistuu kehyspäätöksessä kaikkiaan 260 miljoonan euron leikkaukset. Toisen asteen järjestäjäverkko ja rahoitus uudistetaan siten, että järjestäjäverkko puolitetaan ja rahoitus siirtyy kolmeen vuoteen. Jatkossa vaaditaan, että järjestäjätahon kokonaisopiskelijamäärä on vähintään 500 oppilasta. Tämä tarkoittaa väistämättä oppilaitosverkon karsimista ja pienten lukioiden lakkauttamista. Tällöin pieniltä paikkakunnilta lähtee myös päteviä aineenopettajia yläkoulusta, sillä he ovat usein myös lukioiden opettajia. Erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden asema heikenee. Ammatillisen koulutuksen puolella luovutaan erikoisoppilaitosten rahoituksesta.

Kehyspääatöksessä toisen asteen rahoituksen määrätymisestä todellisen kustannuspohjan perusteella luovutaan ja toisen asteen koulutukseen kohdennettava valtion rahoituksen kokonaismäärä muutetaan talousarvioon perustuvaksi samalla tavalla kuin yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla.

Tällöin ammatillinen koulutus siirtyy enemmän kuntien rahoitettavaksi, samalla kun valtio ottaa vastuun ammattikorkeakoulujen rahoituksesta. Kehyskauden lopussa kuntien rahoitusosuus on jo noin 70 % ammatillisesta koulutuksesta. Keskustan kansanedustajien mielestä rahoitus on osoitettava suoraan koulutuksen järjestäjälle.

Hallituksen rahoitukseen kohdistuvat leikkaukset ja tuhansien ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen siirtäminen maakunnista pääkaupunkiseudulle ovat rajuja toimia, jotka keskitävät koulutusta kasvukeskuksiin. Hallitus ajaa alas koko Suomen peruspilaria, kattavaa kouluverkkoa. Ammatillisen koulutuksen aloituspaikat vähenevät vuodesta 2013 vuoteen 2016 lähes kahdellatuhannella. Samaan aikaan Uudenmaan maakunnan alueella aloituspaikat lisääntyvät 3 500:lla, mikä tarkoittaa, että muualla Suomessa aloituspaikat vähenevät yli 5 000 aloituspaikan verran. Rajuimmat leikkaukset kohdistuvat Itä- ja Pohjois-Suomeen. Itä-Suomesta vähenee 1 870 ja Pohjois-Suomesta 1 350 aloituspaikkaa. Tämä on lähes kymmenesosa molempien alueiden aloituspaikoista.

Keskustan kansanedustajat vaativat, että hallitus turvaa jatkossakin koko Suomen kattavan toisen asteen oppilaitosverkon ja erikoislukioiden toimintaedellytykset ja säilyttää pienten lukioiden lisärahoituksen. Tulevaisuudessakin täytyy olla mahdollista käydä koulua toisella asteella kotoa käsin.

Vapaan sivistystyön resurssit vähenevät

Leikkauspolitiikka kohdistuu myös vapaaseen sivistystyöhön. Hallitus vähentää vapaan sivistystyön rahoitusta kaikkiaan 33 miljoonalla eurolla vuosina 2015—2017, mikä tarkoittaa valtionrahoituksen leikkaantumista yhteensä

20 %:lla. Säästöistä tulee 18,5 miljoonaa euroa valtionrahoituksesta ja loput kuntarahoituksesta, vuonna 2015 säästö on 10 miljoonaa ja vuonna 2017 8,5 euroa.

Hallitus heikentää kansanopistojen ja kansalaisopistojen toimintaedellytyksiä merkittävästi, ja niitä joudutaan lakkauttamaan. Tämä on pois myös nuorisotakuun toteuttamisesta, jossa kansanopistoilla on ollut merkittävä rooli. Toiminta keskittyy suuremmille paikkakunnille, ja käyttäjät maksavat siitä enemmän. Hallitus muurentaa tältä osin myös nuorisotakuun toteuttamista. Keskustan kansanedustajat vaativat, että vapaan sivistystyön toimintaedellytykset turvataan myös jatkossa.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaedellytykset turvattava

Suomen Akatemiaan perustetun uuden strategisen tutkimuksen rahoitusvälineelle jää vuosittain noin 57 miljoonaa euroa sääätöpäätösten jälkeen. Tämä rahoitus on suoraan pois Tekesin ja sektoritutkimuslaitosten resursseista.

Suomen Akatemian rahoitusta leikataan. Kehyspääatöksessä yliopistojen perusrahoituksesta siirretään kuitenkin 50 miljoonaa euroa asteittain vuosien 2015—2019 aikana Suomen Akatemian kautta kilpailuihin tutkimusmäärärahoihin. Tämä tarkoittaa kaikkiaan 20 miljoonan euron leikkausta v. 2019. Käytännössä haettavaa tutkimusrahaa on siten 30 miljoonaa euroa Suomen Akatemian kautta.

Yliopistojen perusrahoitus vähenee, jolloin säästöt kohdistuvat opetukseen. Yliopistot ovat keskenään eriarvoisessa asemassa kilpaillun tutkimusrahan saamisessa. Tutkimuksessa vahvat yliopistot pärjäävät rahoituksen uusjaossa, kun taas muilta se on suoraan pois. Tilanne luo epävarmuutta yliopistoissa.

Hallitus on kautensa aikana leikannut ammattikorkeakouluilta noin 350 miljoonaa euroa. Tämä on johtanut aloituspaikkojen vähentämiseen ja ammattikorkeakouluverkon tiivistämiseen. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja on leikattu yhteensä 2 030 paikan verran vuoden 2011 tasosta. Leikkaukset ovat kohdistuneet jo-

kaiseen korkeakouluun eri puolilla Suomea, mutta suurin osa leikkauksista on kohdistunut maakuntien pienempiin ammattikorkeakouluihin. Keskustan kansanedustajien mielestä jokaisessa maakunnassa on jatkossakin oltava ammattikorkeakoulu.

Hallituksen päätös jäädyttää yliopisto- ja ammattikorkeakouluihinsa heikentää myös yliopistojen toimintamahdollisuuksia.

Keskustan kansanedustajat korostavat, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintatiedellytykset on turvattava, perusrahoitusta ei saa heikentää eikä kilpailtua tutkimusrahoitusta vähentää perusrahoituksesta.

Nuorisotakuu on epäonnistunut

Nuorisotakuun tarkoituksena on ollut taata jokaiselle nuorelle opiskelu-, harjoittelu- tai työpaikka. Tavoitteessa on kuitenkin epäonnistuttu. Valtion budjetissa vuosipanostus nuorisotakuun toteuttamiseen on 60 miljoonaa euroa. Tämä panostus ei ole tuottanut toivottua tulosta.

Suomessa on melkein 50 000 koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle jäänyttä ja vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa olevaa 15–29-vuotiaista nuorta. Opetus- ja kulttuuriministeriön laskelmien mukaan jokainen näistä syrjäytyneistä nuorista maksaa yhteiskunnalle 1,2 miljoonaa euroa. Suorien kustannusten lisäksi menetämme syrjäytyneen nuoren työpanoksen, mikä lisää kokonaisvaikutuksia.

Vuosittain noin 3 000–4 000 nuorta jää vaila toisen asteen koulutuspaikkaa. Yli puolet näistä saa paikan täydennyshaussa myöhemmin, mutta noin 1 600 nuorta jää vuosittain kokonaan tyhjän päälle. Tämän lisäksi ongelmana on toisen asteen opintojen keskeyttäminen.

Samaan aikaan nuorten mielenterveysongelmat ovat kasvussa ja työkyvyttömyyseläkkeelle joutuu vuosittain noin 4 000 alle 35-vuotiaista. Suurin syy on juuri mielenterveysongelmat.

Pääministeri Kataisen hallitus lupasi suomalaisille nuorille töitä ja opiskelupaikkoja, siis parempaa tulevaisuutta. Todellisuudessa ongelmat pahenevat. Työ- ja elinkeinoministeriön 9.4.2014 julkaiseman nuorisotakuun arviointira-

portin mukaan nuorisotyöttömyys on lisääntynyt koko nuorisotakuun voimassaolon ajan kaikilla mittareilla mitattuna ja kaikki koulutusasteet tarkasteltuna. Alle 25-vuotiaiden työttömyyden lukumäärä kasvaa. 25–29-vuotiaiden valmistuneiden työttömyys kasvaa. Alle 25-vuotiaita työttömiä on yhä enemmän 3, 6 tai 12 kuukauden pituisessa työttömyysjaksossa. Sama koskee 25–29-vuotiaita.

Nuorisotakuun tavoitteet ovat oikeita, mutta hallitus on omilla toimenpiteillään murentanut sen toteutumista. Toimet työllisyys- ja talouspolitiikan kohentamiseksi eivät ole onnistuneet. Samaan aikaan hallitus on leikannut nuorten koulutuksesta sekä työpajatoiminnasta.

Nuorisotakuun toimeenpanoa on vaikeuttanut myös hallituksen toteuttama työ- ja elinkeinotoimistouudistus, joka on sitonut työvoimaneuvojien aikaa heidän varsinaiselta työltään palvella asiakkaita. Samaan aikaan hallitus leikkaa tämän vuoden työ- ja elinkeinotoimistojen määrärahoista 11 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa noin 70 työvoimaneuvojaa vähemmän. Työttömyyden kasvaessa budjetoituja työllisyysperusteisia määrärahoja jää myös vuosi toisensa jälkeen käyttämättä. Keskustan kansanedustajat pitävät tätä käsittämättömänä.

Nuorisotakuun toteuttamisessa ongelmalliseksi on myös osoittautunut riittävän tiedon jakaminen yrittäjille nuorten työllistämiseen saatavasta tuesta. Tämä yhdistettynä tukimallien byrokraattisuuteen estää niin ikään nuorten työpaikkojen saamista.

Hallitus on pettänyt nuorille antamansa lupaukset. Suomen asiat eivät mene parempaan suuntaan, ja hallituksen työaika uhkaa loppua kesken. Keskustan sivistysvaliokuntaryhmä vaatii nopeasti riittäviä toimenpiteitä nuorten tilanteen parantamiseksi.

Oppivelvollisuuden pidentäminen ei auta pudokkaita

Hallitus on esittänyt yhdeksi lääkkeeksi nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi oppivelvollisuuden pidentämistä vuodella koko ikäluokan eli reilun 60 000 nuoren osalta. Hallituksen mu-

kaan kustannus on 15 miljoonaa, Kuntaliiton mukaan noin 118 miljoonaa euroa. Keskusta ei kannata kaavamaista ja kallista, koko ikäluokkaan kohdistuvaa oppivelvollisuuden pidentämistä, vaan esittää ratkaisuksi kohdennettuja, juuri nuoriin pudokkaisiin kohdistuvia toimia.

Vaihtoehtoisia ratkaisuja ovat mm. ammatti-startti, kymppiluokka, 2+1-mallin käyttöönotto ja laajennettu työssäoppiminen, joustavien opinpolkujen kehittäminen, työpajatoiminnan lisääminen, etsivän nuorisotyön lisääminen sekä opinto-ohjauksen ja tuen tehostaminen. Myös oppisopimuskoulutusta on kehitettävä nuoren ja työnantajan tarpeita paremmin vastaavaksi sekä kansanopistojen toimintamahdollisuudet turvattava pudokkaiden kouluttamisessa.

Keskusta vaatii, että resurssit kohdennetaan järkevämmiin juuri apua tarvitseviin nuoriin. Nuoret eivät hyödy siitä, että tarjolla on heikompi laatuista koulutusta enemmän ja kauempana kotoa.

Työurien pidentäminen varmistettava

Hallituksen kehyspäätöksessä korkeakoulujen hakijasuman purkamiseen kohdennetaan lisää resursseja 123 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaa noin 3 000 aloituspaikkaa lisää vuosina 2014—2015. Tavoitteena on, että nuori pääsee nopeammin opiskelemaan ja siten välivuodet vähenevät. Tämän katsotaan pidentävän työuria nimenomaan alkupäästä.

Työurien pidentämistä keskivaiheilta edistää mahdollisuus täydentää omaa osaamista työelämän eri vaiheissa. Hallituksen politiikka tällä kaudella heikentää tätä tavoitetta. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta ja aikuiskoulutuksesta leikataan kaikkiaan kymmeniä miljoonia vähentämällä rahoitusta aikuisten oppisopimuskoulutuksesta, toisen asteen järjestäjäverkon karsimisen kautta, vähentämällä ammatillisen aikuis-koulutuksen resursseja ja lopettamalla tutkintoon johtamattoman koulutuksen rahoitus. Aikuiskielukoiden toimintamahdollisuudet heikkenevät merkittävästi. Työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta säästetään noin 70 miljoonaa euroa.

Keskustan sivistysvaliokuntaryhmä korostaa, että aloituspaikkojen lisäys on kohdennettava huolella tulevaisuuden kasvualoille. Tässä on huomioitava ennakoivasti työelämän tarpeet ja työmarkkinoiden vetovoima eri aloilla. Ketään ei saa kouluttaa työttömyyskortistoon. Osaamisen kehittäminen täytyy olla mahdollista myös aikuisena ja työelämän eri vaiheissa.

Opiskelijan asema heikkenee

Hallitus teki tällä kaudella opintotukeen muutoksia, joiden positiiviset vaikutukset se myöhemmin mitätöi kehyspäätöksessä.

Opintoraha sidottiin indeksiin, joka nyt jäädytettiin. Jatkossa opintotukea ei enää saa kuin yhteen samantasoiseen korkeakoulututkintoon. Tämä lisää painetta nuorelle, jotta hän onnistuu tekemään kertaheitolla oikean opiskeluvalinnan ja löytämään suunnan tulevaisuudelleen. Kehyspäätös vaikeuttaa alanvaihtamista, jos toimeentulo on epävarmaa, sekä eriarvoistaa samalla suomalaista koulutusjärjestelmää. Yhä useampi opiskelija joutuu opiskelun sijaan käymään töissä toimeentulonsa turvaamiseksi. Päätöksen seurauksena köyhillä on siten vähemmän aikaa keskittyä opiskeluun ja vähemmän resursseja haakeutua korkeakoulutuksen piiriin.

Hallitus lakkauttaa YTHS:n ja opiskelija-asuntosäätiöiden vuokratuet. Tämä vaikeuttaa opiskelija-asuntojen saamista ja korottaa väistämättä opiskelija-asuntojen vuokria. YTHS:ltä leikataan vuokratukea neljä miljoonaa euroa, joka vastaa 10 %:a säätiön kokonaisrahoituksesta. Samalla myös Kelan YTHS:lle osoittama rahoitus on vaarassa leikkaantua miljoonilla, koska Kelan osuus YTHS:n rahoituksesta on lailla rajoitettu 63 %:iin kokonaisrahoituksesta.

Keskustan sivistysvaliokuntaryhmä katsoo, että tämä on täysin kohtuutonta. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö hoitaa lakisääteistä ja tärkeää tehtävää erittäin kustannustehokkaasti. Leikkaukset osuvat suoraan palvelutasoon ja opiskelijoiden terveyteen. Valtiontalouden kannalta mitätön leikkaus on isku opiskelijoiden lailla turvatulle terveydenhoidolle. Opiskelijoi-

den terveydenhuollon romuttaminen lyhentää työuria ja heikentää hyvinvointia.

Samaan aikaan ammattikorkeakoulujen opiskelijaterveydenhuollon parantaminen jää jälleen tekemättä. YTHS-kokeiluja ei jatketa ja AMK-opiskelijoiden terveydenhuoltoa ei siirretä YTHS:n hoidettavaksi. Korkeakouluopiskelijat ovat jatkossakin eriarvoisessa asemassa keskenään. Keskustan sivistysvaliokuntaryhmä korostaa opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja toimeentulon turvaamista.

Kirjastojen ja kulttuurin resurssit turvattava

Tärkeä osa yleissivistystä on Suomeen rakennettu kirjastolaitos. Valtio myöntää vuosittain 5 miljoonaa euroa kohdennetusti kirjastojen perustamishankkeisiin.

Kuntien saama valtionosuus kokonaisuudessaan on vuodessa n. 9 miljardia euroa. Jos kirjastojen perustamishankkeiden valtionavustusta ei jatkossa korvamerkitä, se tarkoittaa sitä, että kunnissa kirjastojen peruskorjaukset, uudisrakentaminen ja kirjastoautojen hankinnat loppuvat.

Erillinen määräraha on mahdollistanut sen, että kunnat ovat pitäneet huolta kirjastopalveluistaan. Jos rahoitusuudistus toteutuu, viiden miljoonan rahoituspotti hukkuu kuntien valtionosuusmassaan ja houkutus käyttää se muihin investointeihin on suuri.

Hallituksen suunnitelmat lakkauttaa kirjastojen perusrahoitus lyö korville maailman osavimman kansan tavoitetta.

Keskustan sivistysvaliokuntaryhmä ei hyväksy kirjastojen perustamishankkeiden rahoituksen poistamista.

Alueellisesta kulttuuritarjonnasta ei saa tinkiä tai toimintaa keskittää vain pääkaupunkiseudulle. Teattereiden, orkestereiden ja museoiden rooli kulttuurin tarjoajina on merkittävä alueella. Tätä toimintaa on tuettava riittäväillä resursseilla myös jatkossa. Keskustan sivistysvaliokuntaryhmän mielestä taiteen ja kulttuurin kokoomaan kattava verkosto on turvattava.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2014

Tuomo Puumala /kesk
Simo Rundgren /kesk